
De oriëntatie van de bevolking van Meppel en Westerveld

Eindredactie: Nadine van den Berg

Atlas voor gemeenten
Postbus 9627
3506 GP UTRECHT
T 030 2656438
F 030 2656439
E info@atlasvoorgemeenten.nl
I www.atlasvoorgemeenten.nl

© Atlas voor gemeenten, Utrecht, 2013

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

De oriëntatie van de bevolking van Meppel en Westerveld

Functionele verbanden tussen de gemeenten en hun omgeving,
en afbakening van het meest logische gebied voor lokaal bestuur en
regionale samenwerking

Inhoud

1 Inleiding	7
2 Functionele verbanden	9
3 Afbakening	46

1 Inleiding

De gemeenten Westerveld en Meppel onderzoeken nut en noodzaak van samenwerking tussen beide gemeenten. Daarbij stellen de gemeenten zich de vraag wat een eventuele samenwerking zou betekenen voor de bestuurskracht, en of het voor de hand ligt dat juist deze twee gemeenten met elkaar gaan samenwerken.

Het antwoord op die laatste vraag hangt af van de oriëntatie van de bevolking en bedrijven in beide gemeenten, en de positie van de beide gemeenten in de regio. In dit rapport wordt verslag gedaan van onderzoek naar de functionele relaties binnen de regio. Dat onderzoek heeft uiteindelijk geleid tot een afbakening van het gebied waarbinnen die functionele relaties het sterkst zijn, en waarbinnen bestuurlijke samenwerking naar verwachting tot optimaal efficiënt lokaal bestuur zal leiden.

Om tot dat resultaat te komen is in hoofdstuk 2 allereerst voor verschillende thema's met kwantitatieve analyses onderzocht welke gebieden in welke mate van elkaar afhankelijk zijn. De functionele relaties zijn gedetailleerd onderzocht voor werken, voorzieningen en natuurrecreatie. De uitkomst uit dit deel van het onderzoek is een overzicht van de functionele relaties tussen de gemeenten, en hun omgeving. Welk deel van de bevolking van Westerveld is voor winkelen, cultuurbezoek, ziekenhuiszorg, etc. afhankelijk van de eigen woonplaats? En wel deel van Meppel? Of van Hoogeveen, Steenwijk of Zwolle? Welk deel van de inwoners van Meppel is voor natuurrecreatie of culinaire kwaliteit aangewezen op de dorpen in Westerveld? En welk deel heeft een voorkeur voor Steenwijkerland, of Staphorst, of Zwolle?

Op basis van die functionele relaties wordt in hoofdstuk 3 bepaald wat de optimale schaal voor regionale samenwerking is. Het gebied waarbinnen de functionele verbanden het sterkst zijn wordt letterlijk afgebakend. Zo ontstaat een nieuwe kaart van de regio waarbinnen volgens de gehanteerde methode de uitkomsten van lokaal bestuur en/of regionale samenwerking optimaal zijn. Daarmee wordt de vraag beantwoord in welke mate het grondgebied van de huidige gemeenten Westerveld en Meppel overlap vertoont met het gebied dat volgens deze analyse het maatschappelijk optimale gebied is voor regionale samenwerking en lokaal bestuur. Tevens wordt daarmee duidelijk of er eventueel nog andere gemeenten zijn waar de

gemeenten Westerveld en Meppel het beste mee zouden kunnen gaan samenwerken.

Tot slot worden de kenmerken van de nieuw afgebakende regio met kengetallen in kaart gebracht. Hoe groot is het gebied? Hoeveel mensen wonen er? Hoeveel banen zijn er? Hoe ziet de samenstelling van de bevolking eruit? En hoe verhouden die kengetallen zich tot de andere regio's in Nederland? Daarmee ontstaat een eerste indruk van de sterkten en zwakten van de regio.

2 Functionele verbanden

In dit hoofdstuk worden allereerst de functionele verbanden tussen de gemeenten Meppel en Westerveld, en hun omgeving, in kaart gebracht. Waar zijn de bewoners en bedrijven van die gemeenten met name op georiënteerd? En wat betekent dat voor het voornemen van beide gemeenten om te gaan samenwerken?

Voor verschillende thema's is onderzocht op welke gemeenten de inwoners van Meppel en Westerveld zich met name richten. Bij het in kaart brengen van die functionele verbanden en de afhankelijkheid tussen verschillende gebieden spelen niet alleen ligging en nabijheid een rol, maar ook de aanwezigheid van infrastructuur (auto en OV) en congestie.

Voor zoveel mogelijk lokale thema's, en de bijbehorende indicatoren, is een zoekmodel gemaakt, waarmee het gedrag van mensen op de arbeidsmarkt, de woningmarkt en de markt voor voorzieningen en recreatie kan worden nagebootst. Met dat zoekmodel wordt bepaald welk deel van de inwoners van een bepaald gebied in welke mate afhankelijk is van de voorzieningen, het werk en de natuur in een bepaalde gemeente.

Dat zoekmodel houdt behalve met het aanbod van werk en voorzieningen, rekening met de behoefte aan variëteit, diversiteit en kwaliteit bij de potentiële werknemer en consument, én de bereidheid om daarvoor te reizen. De behoefte aan variëteit betekent dat een inwoner van een bepaald gebied een keuze wil kunnen maken uit een voldoende gevarieerd aanbod aan werk of voorzieningen. De bereidheid om te reizen zorgt ervoor dat het belang van voorzieningen voor een inwoner van een bepaald gebied afneemt naarmate die voorzieningen verder weg liggen.

Een lage behoefte aan variëteit leidt over het algemeen tot een voorkeur voor het gebruik van de lokale voorzieningen, een grote behoefte aan variëteit leidt tot een voorkeur voor verder weg gelegen locaties, waar het aantal voorzieningen groot is; meestal de dichtstbijzijnde wat grotere stad. Een geringe bereidheid om te reizen leidt tot veel gebruik van lokale voorzieningen, een grotere bereidheid om te reizen tot het gebruik van verder weg gelegen voorzieningen.

De parameters voor diversiteit en bereidheid om te reizen zijn in het zoekmodel bepaald op basis van empirische kennis over de bereidheid om te reizen voor werk en voorzieningen, en de behoefte aan variëteit. Meer dan zestig procent van de beroepsbevolking is bijvoorbeeld bereid om twintig minuten per auto te reizen voor werk, terwijl slechts twintig procent van de bevolking bereid is om dat te doen voor een voorstelling in de schouwburg. Met het openbaar vervoer (OV) zijn mensen overigens bereid weer wat langer van en naar het werk te reizen. En hoger opgeleiden zijn bereid verder te reizen dan lager opgeleiden. Met die verschillen in voorkeuren tussen mensen is in het zoekmodel rekening gehouden.

Als extra plausibiliteitstoets zijn de uitkomsten uit het zoekmodel vergeleken met het feitelijke gebruik van werk en voorzieningen, zoals de daadwerkelijke woon-werkpendel, het werkelijke aantal ziekenhuisopnames per locatie, het aantal leerlingen per school, het aantal bezoekers aan theaters, en bestaand koopstromenonderzoek.

Het zoekmodel werkt als volgt: Een inwoner van een bepaalde locatie maakt een inventarisatie van de in de buurt aanwezige banen en voorzieningen. Hij voert zijn bereidheid tot reizen net zo lang op totdat hij genoeg keuze (variëteit en kwaliteit) heeft. Wat 'genoeg keuze' is, is niet voor iedere inwoner van die locatie hetzelfde. Sommige mensen nemen genoeg met een beperkte keuzemogelijkheid dichtbij, anderen willen een grotere keuzemogelijkheid, en zijn bereid daarvoor verder te reizen. Als zich dichtbij de woonlocatie veel werk of voorzieningen bevinden, is de bereidheid om verder te reizen meestal gering. Sommige inwoners van Westerveld zullen bijvoorbeeld genoeg nemen met het eigen winkelaanbod, en niet bereid zijn voor meer keuze naar Meppel te reizen. Voor andere inwoners van Westerveld zal dat niet gelden, zij zullen juist wel bereid zijn voor meer keuzemogelijkheden naar Meppel, of Hogeveen, of een andere stad, te reizen.

Een individuele inventarisatie van de mogelijkheden zal over het algemeen worden afgebroken zodra een stad met relatief veel voorzieningen 'bereikt is'. Nog verder zoeken levert dan niet veel extra keuzemogelijkheden meer op, omdat reistijden steeds verder zullen toenemen terwijl het extra gevonden aanbod beperkt is. Een stad met veel voorzieningen in de buurt van een woonlocatie zal al snel de voorkeurslocatie voor de inwoners van die locatie zijn.

Vanuit de woonlocaties in Westerveld en Meppel is berekend hoe belangrijk het werk en de voorzieningen in alle Nederlandse gemeenten voor de inwoners van die woonlocatie zijn. De uitkomst van die analyse is het aandeel inwoners van de gemeenten Westerveld en Meppel dat voor werk of voorzieningen afhankelijk is van de eigen gemeente en gemeenten in de buurt. De analyse is uitgevoerd op postcodeniveau omdat dat een zuiverdere benadering van het gedrag van werknemers en consumenten oplevert dan een analyse op gemeenteniveau. In de kaarten en tabellen hieronder zijn – omwille van de bruikbaarheid – de resultaten per thema op gemeenteniveau gepresenteerd. Voor alle voorzieningen zijn de in de tabellen getoonde functionele relaties een uitkomst uit het hierboven besproken zoekmodel. De analyse voor werk is uiteindelijk gebaseerd op de feitelijke pendel.

Werk

De analyse voor werk is zoals gezegd gebaseerd op de feitelijke pendel voor hoofdbanen; de baan waaruit het grootste inkomen wordt verdiend (bron CBS). De primaire bron voor deze gegevens zijn de belastingaangiften. In onderstaande tabellen en kaarten zijn de resultaten gepresenteerd vanuit het perspectief van de beroepsbevolking van Westerveld en Meppel: het aandeel van een bepaalde gemeente in de werkgelegenheid van de beroepsbevolking van Meppel en Westerveld, als percentage van de totale beroepsbevolking in Meppel en Westerveld. Ofwel: Hoe belangrijk is de stad Meppel en zijn andere steden in de buurt als werkgever voor Westerveld, en omgekeerd: hoe belangrijk is Westerveld en zijn andere gemeenten in de buurt als werkgever voor Meppel?

Uit de tabellen en kaarten blijkt dat de meerderheid (ruim 59,5%) van de beroepsbevolking van Meppel in Meppel zelf werkt. Van de rest van de beroepsbevolking werkt 12,4% in Zwolle, 4,1% in Staphorst, 3,3% in Steenwijkerland en 2,5% in Hoogeveen (tabel 2.2). Slechts 1,65% van de beroepsbevolking van Meppel werkt in Westerveld. Van de beroepsbevolking uit de gemeente Westerveld werkt ruim 31% in de gemeente zelf, en 21% in Meppel (tabel 2.1). Daarmee is Meppel na de eigen gemeente verreweg de belangrijkste werkgever voor de werkende inwoners van Westerveld. De overige gemeenten in de buurt dragen maar voor rond de 5% bij aan de werkgelegenheid voor de inwoners van Westerveld: Steenwijkerland en Zwolle beide voor 6,7%, Assen en Hoogeveen beide voor zo'n 5%.

Winkels

De uitkomsten in onderstaande tabellen en kaarten laten zien dat Meppel als centrumstad voor winkels belangrijker is dan voor werk. Voor de volwassen inwoners (het klantenpotentieel) van Westerveld is Meppel de belangrijkste winkelstad; 16,8% van de consumenten uit Westerveld richt zich voor *fun shopping* in eerste instantie op Meppel, 12,9% op Hoogeveen, 11,5% op Zwolle en 10,9% op Steenwijk (tabel 2.3). Opmerkelijk is dat de consumenten uit Meppel zelf meer op Zwolle (29,7%) dan op de eigen stad (23,5%) georiënteerd zijn (tabel 2.4). Ook Hoogeveen (12,7%) en Steenwijk (11%) spelen nog een rol bij de winkelorientatie van de consumenten uit Meppel. Westerveld draagt daar maar voor 1,2% aan bij. Alleen de winkels voor niet-dagelijkse boodschappen, ofwel: de winkels voor mode en luxeartikelen (bron: VGM), zijn overigens in de analyse meegenomen. Het idee daarachter is dat mensen winkels voor dagelijkse boodschappen dicht bij huis willen, maar voor grotere aankopen en *fun shopping* vaak aangewezen zijn op een nabijgelegen stad.¹ De gebruikte reistijdwaarderingsfunctie voor winkels gaat ervan uit dat de meeste mensen bereid zijn enige tijd te reizen om te winkelen, maar dat die bereidheid voor langere reistijden vrij snel afneemt. Dat betekent concreet dat winkels binnen 25 minuten reistijd heel belangrijk zijn, maar dat verder weg gelegen winkels relatief onbelangrijk zijn.

Cultuur

Ook voor het aanbod aan podiumkunsten voor de inwoners van Meppel is Zwolle belangrijker dan Meppel zelf (tabel 2.7); 49,8% van de potentiële podiumbezoekers in Meppel richt zich in eerste instantie op Zwolle, en daarna op Hoogeveen (22%), Steenwijk en de eigen stad (beide 13%). Dat Steenwijk – ondanks de aanwezigheid van een schouwburg (Ogterop) in Meppel zelf – een ongeveer even belangrijke bijdrage levert aan het aanbod aan podiumkunsten voor de inwoners van Meppel, komt door het grotere aanbod aan popmuziek in Steenwijk (in de Buze). Ook voor de cultuurminnende inwoners van Westerveld bevindt het belangrijkste aanbod zich in Zwolle (28,2%), gevolgd door Hoogeveen (27,2%), Steenwijk (14%) en Meppel (10,7%) (tabel 2.5). Ook Groningen, Assen en Drachten dragen nog redelijk wat bij aan het culturele aanbod in Westerveld (alle rond de 5%). Deze analyse is gebaseerd op het aantal uitvoeringen in de podiumkunsten (popmuziek, klassieke muziek, dans en theater). De gebruikte reistijdwaarderingsfunctie voor cultuur gaat ervan uit dat de

¹ W. Christaller, 1933: *Die zentralen Orte in Süddeutschland* (Jena).

meeste mensen bereid zijn enige tijd te reizen om een theater te bezoeken, maar dat die bereidheid voor langere reistijden (boven de dertig minuten) laag is.

Voetbal

Naast het bezoeken van podiumkunsten is een vergelijkbare analyse gedaan voor het bezoeken van een voetbalwedstrijd. Behalve met de locatie van voetbalstadions is in die analyse ook rekening gehouden met de prestaties van de clubs, vanuit het idee dat mensen liever naar een wedstrijd gaan van een club die bovenin de eredivisie meedraait, dan een club die onderaan de eerste divisie bungelt. De bron van de gebruikte Voetbalindex is de jaarlijkse *Atlas voor gemeenten*. Uit die analyse blijkt dat Heerenveen voor de inwoners van Westerveld in potentie de belangrijkste club is, gevolgd door Zwolle (tabel 2.6). Relatief weinig inwoners van Westerveld zijn bereid om voor een voetbalwedstrijd naar Groningen, Emmen of Leeuwarden te reizen. Voor Meppel is dat precies omgekeerd, voor de inwoners van die stad is PEC Zwolle in potentie een belangrijkere club dan Heerenveen (tabel 2.8).

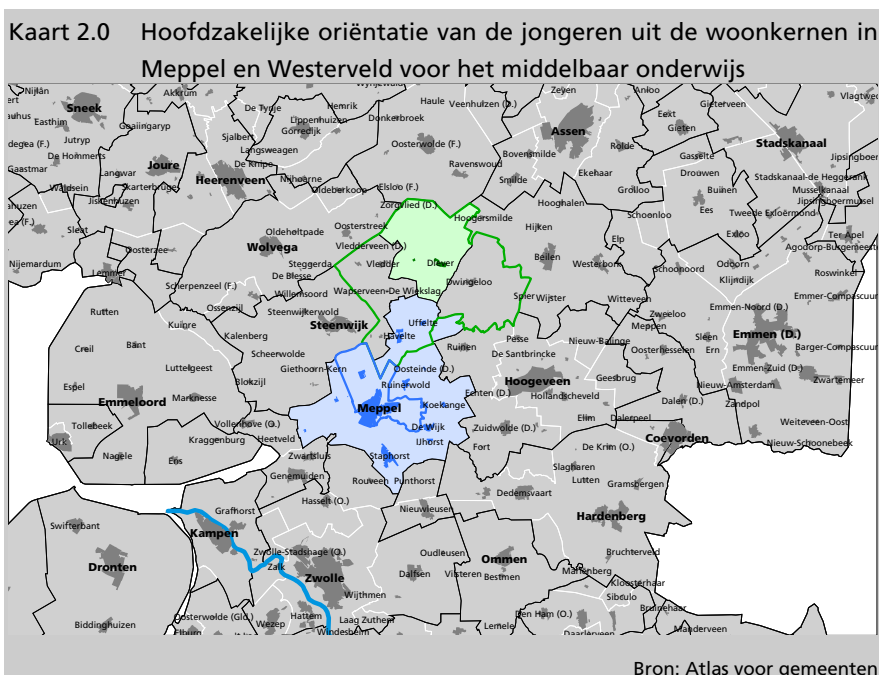
Horeca

Voor de regionale oriëntatie van de horecaconsument is niet gerekend met het totale horeca-aanbod, maar met de culinaire kwaliteit van dat aanbod. Die culinaire kwaliteit is gebaseerd op de beoordelingen die de gerenommeerde restaurantgidsen zoals *Michelin* en *Lekker* geven aan de restaurants in Meppel. De inwoners van Meppel richten zich voor wat betreft kwaliteitsrestaurants vooral op Zwolle (34,9%) (tabel 2.10). Ook de kwaliteitsrestaurants in de gemeente Steenwijkerland zijn voor de inwoners van Meppel nog belangrijker dan de eigen restaurants (21,3% versus 10,9%). Ook voor de inwoners van Westerveld levert Zwolle de meeste culinaire kwaliteit, gevolgd door Steenwijk en Meppel (tabel 2.9). In de gemeente Westerveld zelf bevinden zich geen restaurants uit de *Lekker* of de *Michelingids*, waardoor de eigen gemeente in de tabel niet voorkomt.

Voortgezet onderwijs

De oriëntatie van jongeren uit Meppel op scholen in het voortgezet onderwijs beperkt zich vrijwel uitsluitend tot de scholen in de eigen gemeente (92,4%) (tabel 2.13). Een heel klein deel van de jongeren in Meppel richt zich op Staphorst (5,7%) en Steenwijk (1,7%). Westerveld speelt volgens deze methode geen rol in de oriëntatie van de middelbare scholieren uit Meppel. De scholieren uit Westerveld zelf richten zich

volgens de hier gehanteerde methode in ongeveer gelijke mate op de eigen gemeente (22,3%), Steenwijk (29,6%), Meppel (21,9%) en Midden-Drenthe (19,4%) (tabel 2.11). Onderstaande kaart laat die 'verdeeldheid' binnen de gemeente Westerveld zien. De jongeren uit Diever richten zich in meerderheid op de school in Diever zelf. De jongeren uit Uffelte en Havelte kiezen in potentie meer voor het voortgezet onderwijs in Meppel. De jongeren in Dwingeloo zijn volgens deze methode in meerderheid georiënteerd op de scholen in Beilen. En de jonge inwoners van Vledder en Wapserveen kiezen in meerderheid voor Steenwijk.

De oriëntatie voor voortgezet onderwijs is bepaald voor de vestigingen van scholen voor het voortgezet onderwijs (bron: VGM).² De bijbehorende reistijdwaarderingsfunctie valt relatief snel af, omdat de meeste mensen simpelweg de school kiezen die zich het dichtst in de buurt bevindt. Dat komt omdat de meeste leerlingen per fiets reizen, waardoor een relatief korte afstand al snel tot een relatief lange reistijd leidt. Om die reden is de regionale reikwijdte van scholen in het voortgezet onderwijs relatief klein, veel kleiner dan bij andere voorzieningen uit deze analyse.

² Daarbij is er noodgedwongen vanuit gegaan dat alle scholen dezelfde opleidingen bieden, hetgeen mogelijkerwijze tot vertekende uitkomsten kan leiden.

Hoger beroepsonderwijs

Het verzorgingsgebied voor het hoger beroepsonderwijs is bepaald voor de vestigingen van hbo-instellingen. De bijbehorende reistijdwaarderingsfunctie valt veel minder snel af dan bij het voortgezet onderwijs. Om die reden is de regionale reikwijdte van het hoger beroepsonderwijs groter dan van het voortgezet onderwijs. Potentiële studenten uit Meppel en Westerveld oriënteren zich in ongeveer gelijke mate op Zwolle (circa 70%) en Meppel (circa 30%) (tabel 2.12 en 2.14).

Zorg

De oriëntatie voor zorg is gebaseerd op een analyse met het aanbod aan ziekenhuizen, zowel algemene ziekenhuizen als academische ziekenhuizen, categorale ziekenhuizen en psychiatrische ziekenhuizen (bron: VGM). Voor andere zorginstellingen ontbreken landsdekkende data. De modeluitkomsten voor zorg zijn gebaseerd op een sneller afvallende reistijdwaarderingsfunctie dan bij winkels en cultuur., omdat mensen bij hun keuze anticiperen op mogelijke toekomstige spoedgevallen. Dat betekent dat vooral ziekenhuizen binnen een kwartier reistijd worden gebruikt, en dat verder weg gelegen ziekenhuizen snel minder belangrijk worden. Dat is ook de reden dat het grootste deel van de inwoners van Meppel (49,3%) op het eigen ziekenhuis gericht is, ondanks dat zich in Zwolle een veel groter ziekenhuis bevindt (tabel 2.16). Ook de inwoners van Westerveld zijn voor ziekenhuiszorg meer gericht op Meppel (39,6%) dan op Zwolle (23,2%) (tabel 2.15). Ook de ziekenhuizen in Hoogeveen en Assen spelen voor de inwoners van Westerveld nog een belangrijke rol (17,4% versus 13,0%).

Natuur

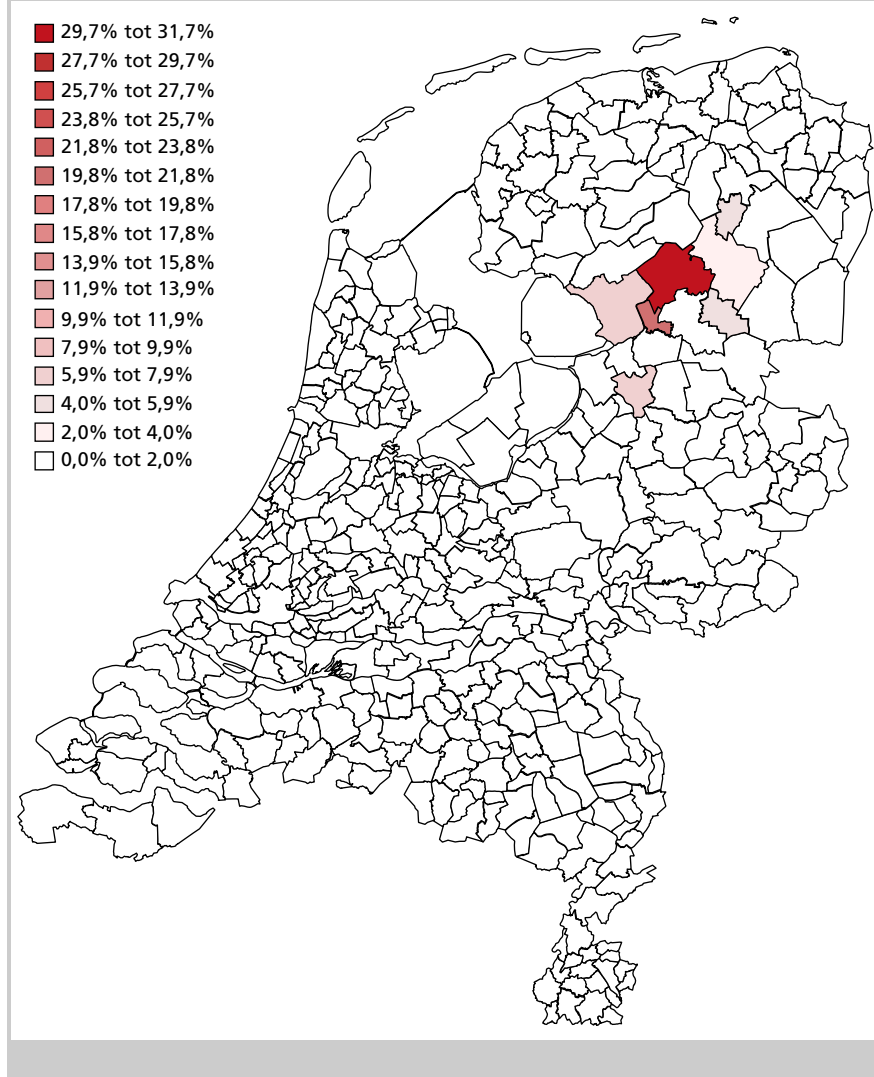
Voor natuur is hetzelfde gedaan door van alle natuur en open ruimte die binnen de voor natuurrecreatie acceptabele reistijd vanuit Meppel en Westerveld ligt te bepalen welke gemeenten in de omgeving daar welk aandeel in hebben. De inwoners van Westerveld blijken voor natuurrecreatie vooral op hun eigen gemeente aangewezen (87,6%) (tabel 2.17). Meppel levert daaraan nauwelijks een bijdrage, terwijl omgekeerd Westerveld wel van groot belang is voor de natuurrecreatie van de inwoners van Meppel (25,9%) (tabel 2.18). De gemeente Steenwijkerland levert overigens het belangrijkste natuurareaal voor de inwoners van Meppel (29,8%), en ook de gemeenten Staphorst (20,1%) en De Wolden (11,4%) zijn belangrijke natuurleveranciers voor Meppel.

Tabel 2.1 Waar werkt Westerveld? De regionale oriëntatie van de beroepsbevolking van Westerveld op de arbeidsmarkt

Gemeente	Uitgaande pendel vanuit Westerveld (x 1000 personen)	Oriëntatie van de beroepsbevolking van Westerveld (percentage van de werkzame beroepsbevolking in Westerveld dat voor werk afhankelijk is van een gemeente)
Westerveld	1,9	31,67%
Meppel	1,3	21,67%
Steenwijkerland	0,4	6,67%
Zwolle	0,4	6,67%
Assen	0,3	5,00%
Hoogeveen	0,3	5,00%
Midden-Drenthe	0,2	3,33%
Amsterdam	0,1	1,67%
De Wolden	0,1	1,67%
Den Haag	0,1	1,67%
Diemen	0,1	1,67%
Emmen	0,1	1,67%
Groningen	0,1	1,67%
Heerenveen	0,1	1,67%
Leeuwarden	0,1	1,67%
Ooststellingwerf	0,1	1,67%
Staphorst	0,1	1,67%
Utrecht	0,1	1,67%
Weststellingwerf	0,1	1,67%
rest Nederland	< 0,1	< 0,01%

Bron: Atlas voor gemeenten

Kaart 2.1 Bijdrage per gemeente aan de beschikbare werkgelegenheid voor de beroepsbevolking in Westerveld

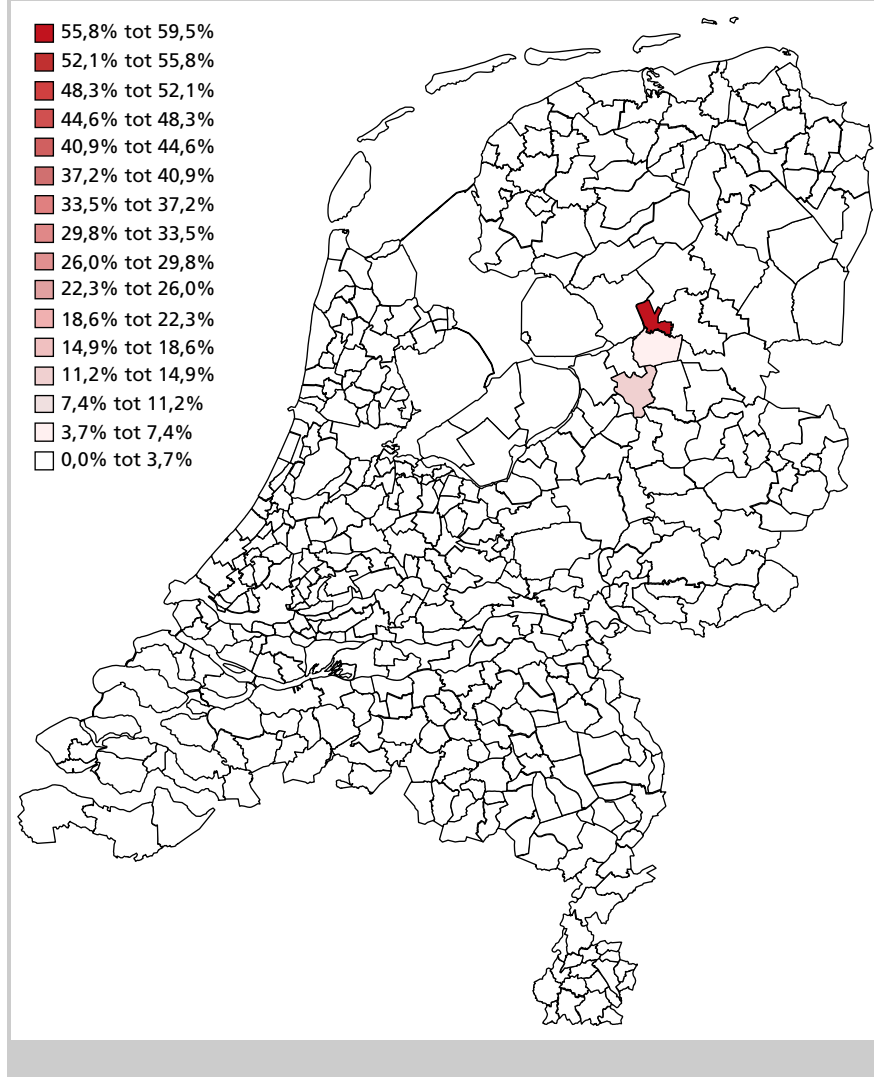

Tabel 2.2 Waar werkt Meppel? De regionale oriëntatie van de beroepsbevolking van Meppel op de arbeidsmarkt

Gemeente	Uitgaande pendel vanuit Meppel (x 1000 personen)	Oriëntatie van de beroepsbevolking van Meppel (percentage van de werkzame beroepsbevolking in Meppel dat voor werk afhankelijk is van een gemeente)
Meppel	7,2	59,50%
Zwolle	1,5	12,40%
Staphorst	0,5	4,13%
Steenwijkerland	0,4	3,31%
Hoogeveen	0,3	2,48%
Assen	0,2	1,65%
De Wolden	0,2	1,65%
Groningen	0,2	1,65%
Westerveld	0,2	1,65%
Zwartewaterland	0,2	1,65%
Amersfoort	0,1	0,83%
Amsterdam	0,1	0,83%
Apeldoorn	0,1	0,83%
Coevorden	0,1	0,83%
Dalfsen	0,1	0,83%
Emmen	0,1	0,83%
Hardenberg	0,1	0,83%
Heerenveen	0,1	0,83%
Kampen	0,1	0,83%
Leeuwarden	0,1	0,83%
Noordoostpolder	0,1	0,83%
Utrecht	0,1	0,83%
rest Nederland	< 0,1	< 0,01%

Bron: Atlas voor gemeenten

Kaart 2.2 Bijdrage per gemeente aan de beschikbare werkgelegenheid voor de beroepsbevolking in Meppel

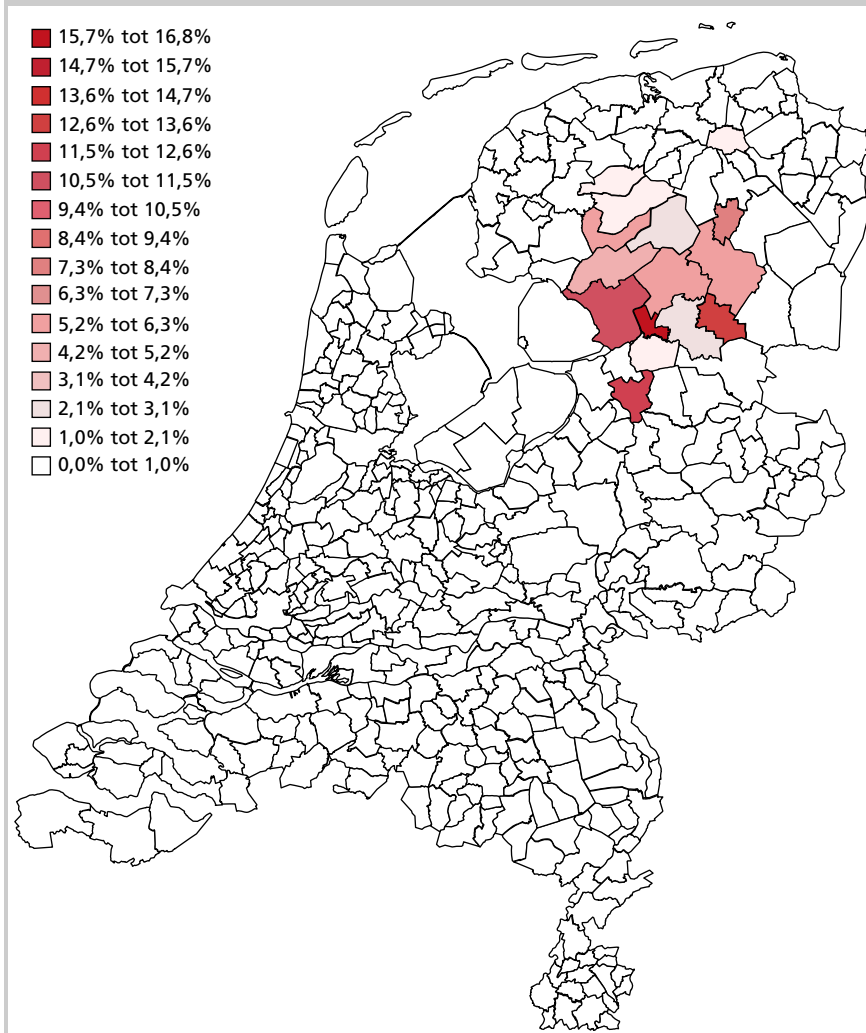

Tabel 2.3 Waar winkelt Westerveld? De regionale oriëntatie van de consumenten in Westerveld voor winkels mode en luxe

Gemeente	Aantal potentiële klanten uit Westerveld	Als percentage van het totale klantenpotentieel in Westerveld
Meppel	3.200	16,8%
Hoogeveen	2.500	12,9%
Zwolle	2.200	11,5%
Steenwijkerland	2.100	10,9%
Assen	1.500	7,6%
Heerenveen	1.100	5,9%
Midden-Drenthe	1.100	5,8%
Westerveld	1.000	5,4%
Weststellingwerf	1.000	5,2%
De Wolden	600	3,0%
Ooststellingwerf	400	2,2%
Staphorst	400	2,1%
Smallingerland	400	1,9%
Groningen	300	1,4%
Opsterland	300	1,3%
Dalfsen	100	0,7%
Hardenberg	100	0,6%
Zwartewaterland	100	0,6%
Emmen	100	0,5%
Haren	100	0,5%
Tynaarlo	100	0,5%
Coevorden	100	0,4%
Hattem	100	0,3%
Boarnsterhim	100	0,3%
Noordenveld	< 100	0,2%
rest Nederland		1,4%

Bron: Atlas voor gemeenten

Kaart 2.3 Bijdrage per gemeente aan de beschikbare winkels voor mode en luxe voor de volwassen inwoners van Westerveld

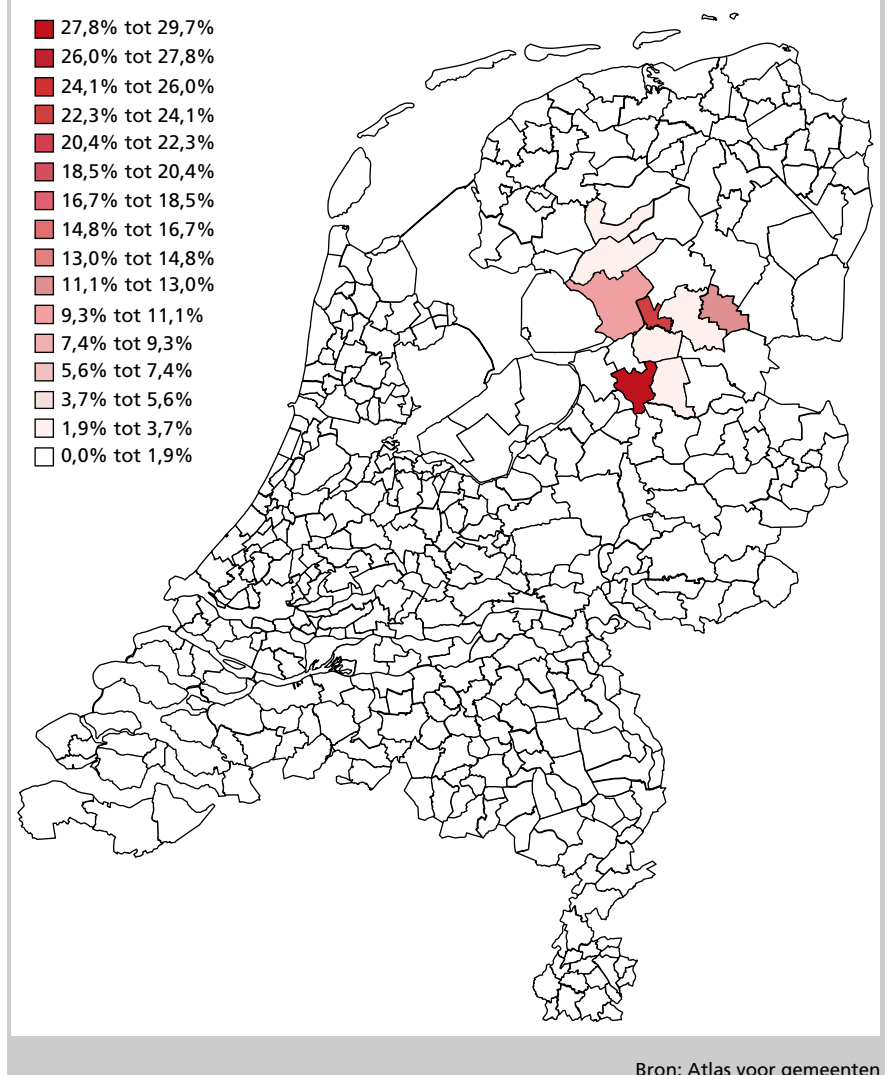
Bron: Atlas voor gemeenten

Tabel 2.4 Waar winkelt Meppel? De regionale oriëntatie van de consumenten in Meppel voor winkels mode en luxe

Gemeente	Aantal potentiële klanten uit Meppel	Als percentage van het totale klantenpotentieel in Meppel
Zwolle	9.500	29,7%
Meppel	7.500	23,5%
Hoogeveen	4.100	12,7%
Steenwijkerland	3.500	11,0%
De Wolden	1.000	3,3%
Staphorst	1.000	3,2%
Weststellingwerf	800	2,3%
Heerenveen	700	2,2%
Dalfsen	600	2,0%
Zwartewaterland	500	1,6%
Westerveld	400	1,2%
Midden-Drenthe	400	1,1%
Hatterem	400	1,1%
Kampen	300	0,8%
Hardenberg	200	0,7%
Oldebroek	200	0,7%
Heerde	200	0,5%
Smallingerland	100	0,4%
Assen	100	0,3%
Emmen	100	0,2%
Epe	100	0,2%
Elburg	100	0,2%
Raalte	100	0,2%
Nunspeet	100	0,2%
Ommen	< 100	0,1%
rest Nederland	< 100	0,1%

Bron: Atlas voor gemeenten

Kaart 2.4 Bijdrage per gemeente aan de beschikbare winkels voor mode en luxe voor de volwassen inwoners van Meppel

Tabel 2.5 De regionale oriëntatie van de inwoners van Westerveld voor uitvoeringen in de podiumkunsten

Gemeente	Aantal potentiële bezoekers uit Westerveld	Als percentage van alle potentiële theaterbezoekers in Westerveld
Zwolle	5.400	28,2%
Hoogeveen	5.200	27,2%
Steenwijkerland	2.700	14,0%
Meppel	2.100	10,7%
Groningen	900	4,7%
Assen	900	4,7%
Smallingerland	900	4,6%
Heerenveen	600	3,1%
Opsterland	200	1,2%
Weststellingwerf	100	0,6%
Tynaarlo	100	0,4%
Dalfsen	< 100	0,2%
Haren	< 100	0,1%
Leeuwarden	< 100	0,1%
rest Nederland	< 100	< 0,1%

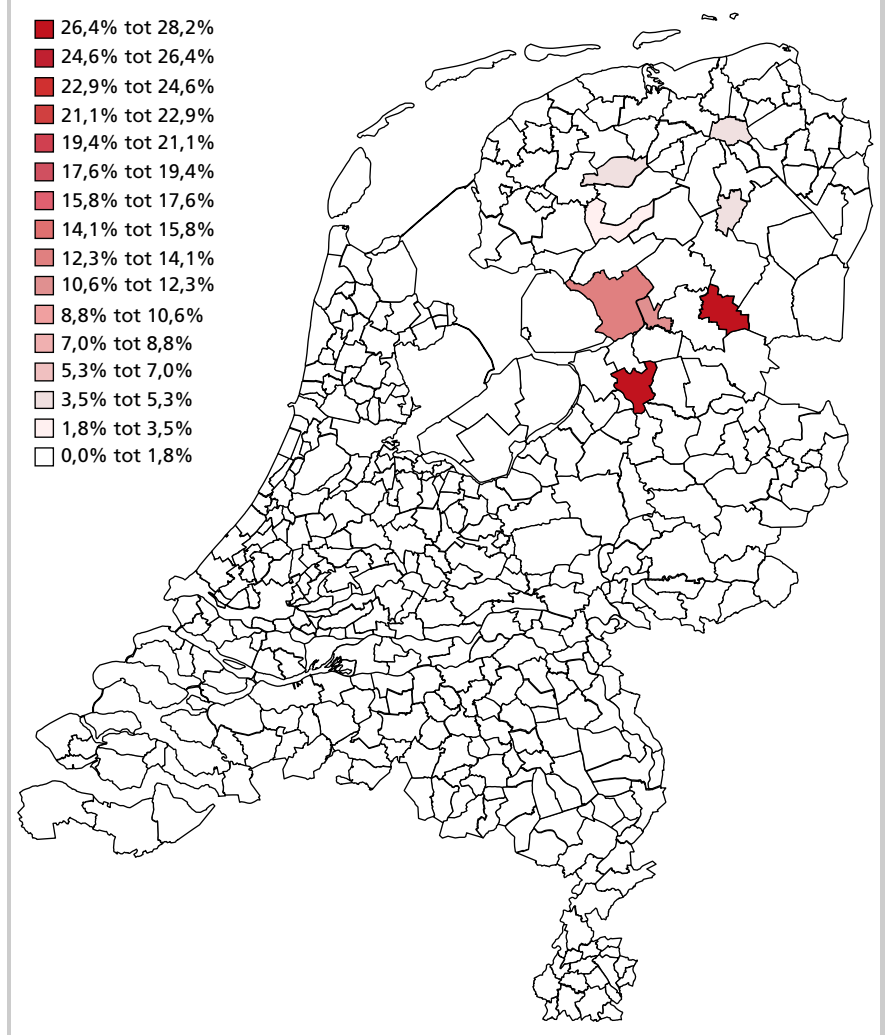
Bron: Atlas voor gemeenten

Tabel 2.6 De regionale oriëntatie van de inwoners van Westerveld voor het bezoeken van een betaald voetbalwedstrijd

Gemeente	Aantal potentiële bezoekers uit Westerveld	Als percentage van alle potentiële bezoekers uit Westerveld
Heerenveen	10.600	55,1%
Zwolle	6.800	35,1%
Groningen	900	4,5%
Emmen	800	3,9%
Leeuwarden	200	1,1%
rest Nederland	< 100	< 0,1%

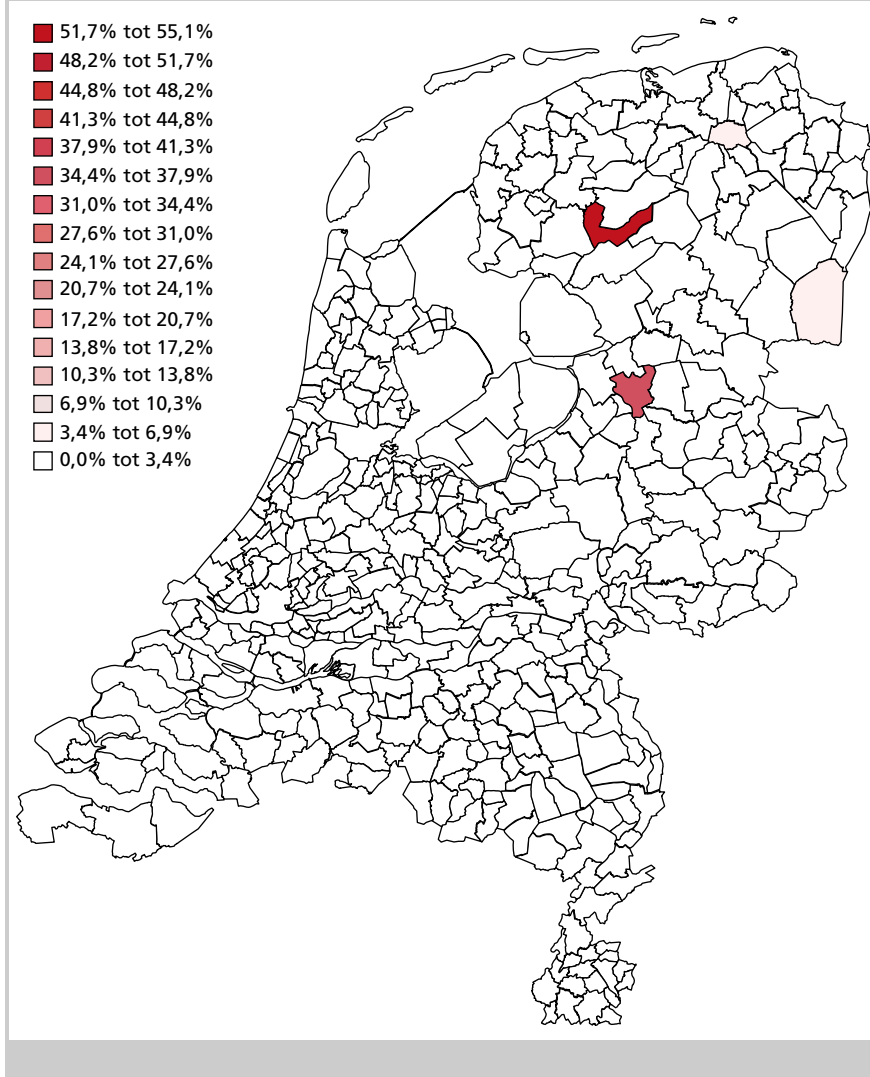
Bron: Atlas voor gemeenten

Kaart 2.5 Bijdrage per gemeente aan de beschikbare uitvoeringen in de podiumkunsten voor de inwoners van Westerveld

Bron: Atlas voor gemeenten

Kaart 2.6 Bijdrage per gemeente aan het beschikbare voetbalaanbod voor de inwoners van Westerveld

Tabel 2.7 De regionale oriëntatie van de inwoners van Meppel voor uitvoeringen in de podiumkunsten

Gemeente	Aantal potentiële bezoekers uit Meppel	Als percentage van alle potentiële theaterbezoekers in Meppel
Zwolle	15.900	49,8%
Hoogeveen	7.000	22,0%
Steenwijkerland	4.200	13,0%
Meppel	4.100	12,9%
Heerenveen	200	0,6%
Smallingerland	200	0,5%
Kampen	100	0,4%
Dalfsen	100	0,4%
Weststellingwerf	0	0,1%
Zwartewaterland	0	0,1%
Heerde	0	0,1%
Assen	0	0,1%
rest Nederland	< 100	< 0,1%

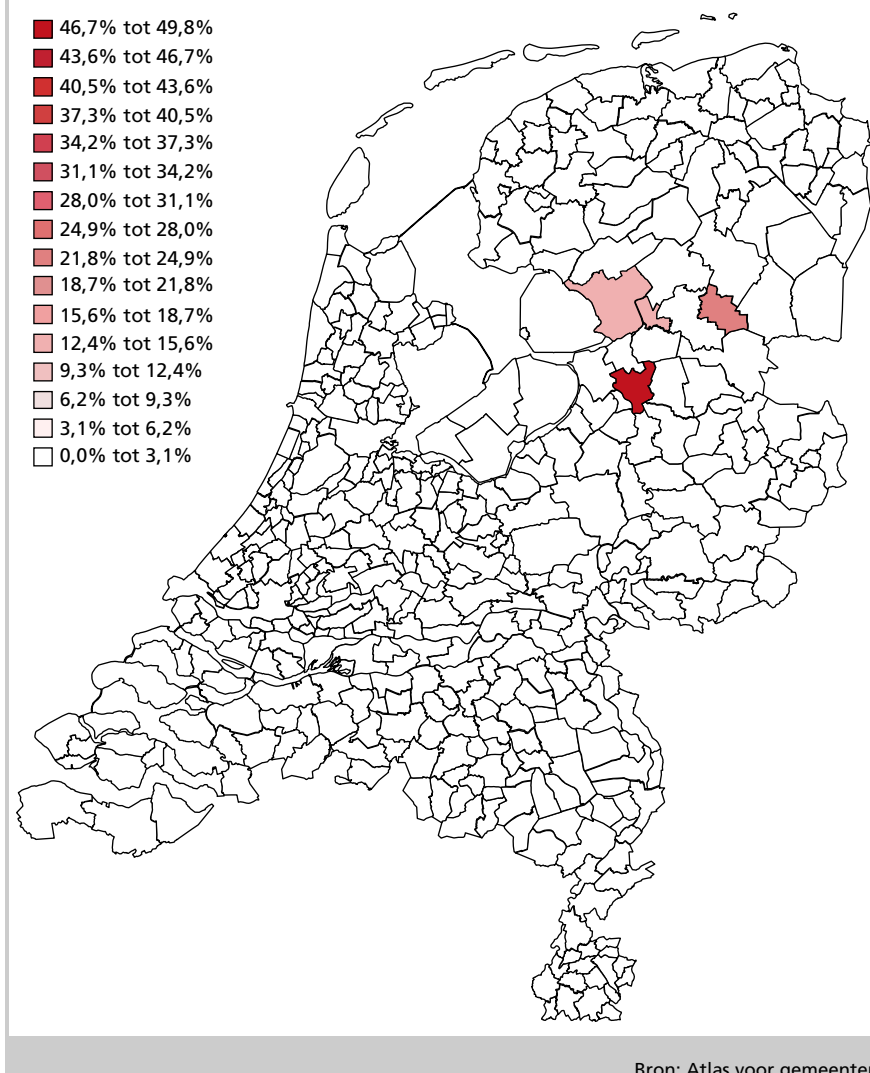
Bron: Atlas voor gemeenten

Tabel 2.8 De regionale oriëntatie van de inwoners van Meppel voor het bezoeken van een betaald voetbalwedstrijd

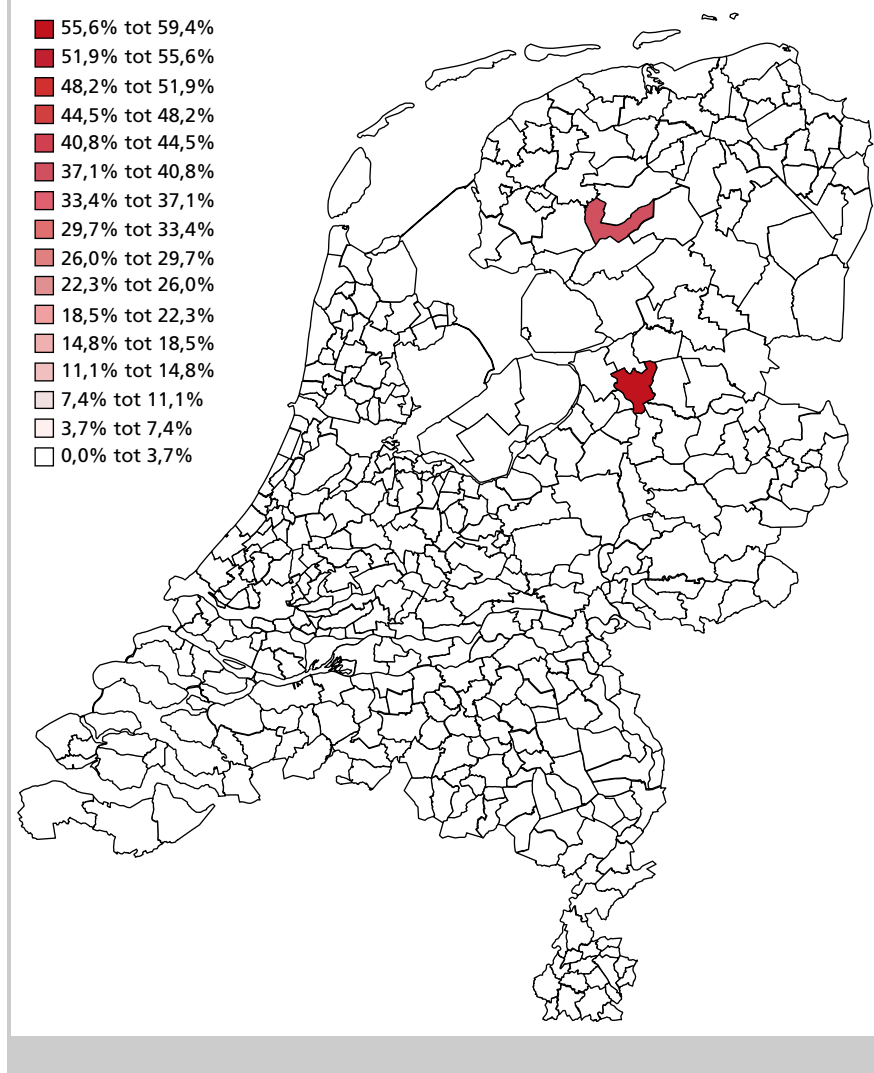
Gemeente	Aantal potentiële bezoekers uit Meppel	Als percentage van alle potentiële bezoekers uit Meppel
Zwolle	19.000	59,4%
Heerenveen	12.300	38,4%
Emmen	500	1,5%
Leeuwarden	100	0,5%
Apeldoorn	100	0,2%
Deventer	0	0,1%
rest Nederland	< 100	< 0,1%

Bron: Atlas voor gemeenten

Kaart 2.7 Bijdrage per gemeente aan de beschikbare uitvoeringen in de podiumkunsten voor de inwoners van Meppel

Kaart 2.8 Bijdrage per gemeente aan het beschikbare voetbalaanbod voor de inwoners van Meppel

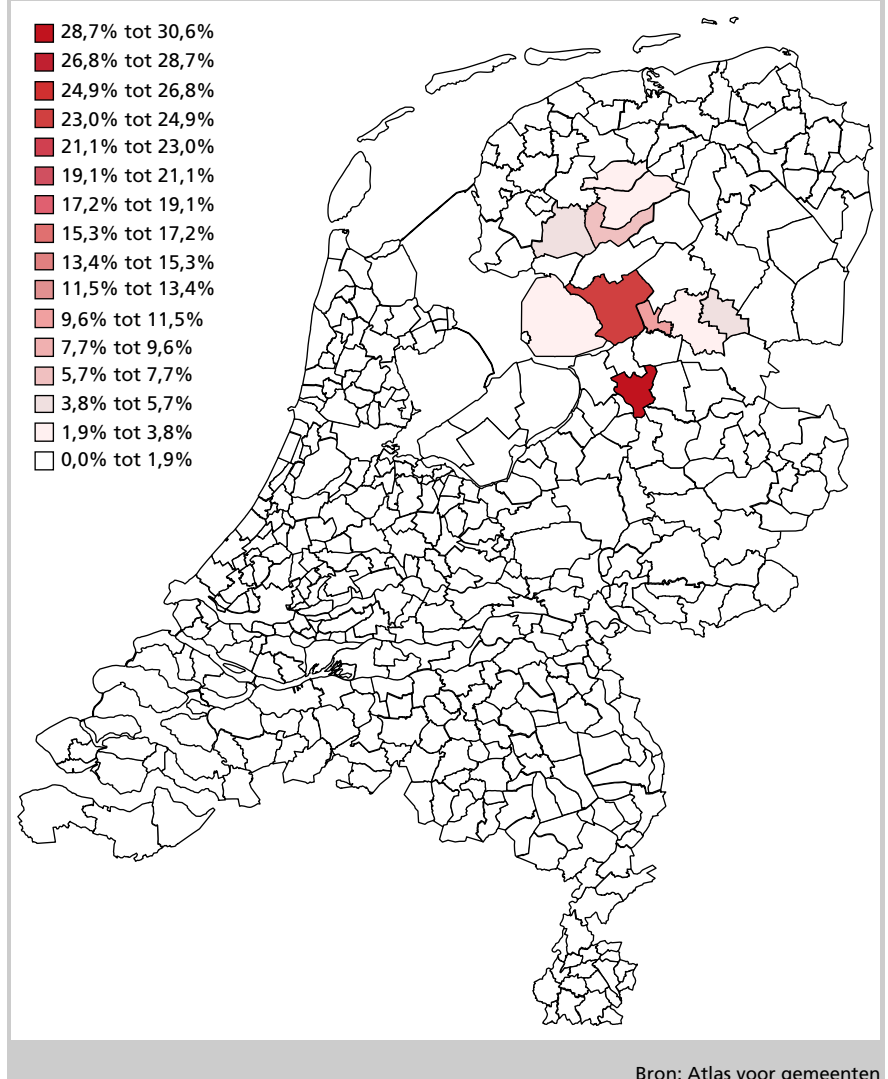

Tabel 2.9 De regionale oriëntatie van de inwoners van Westerveld voor het bezoeken van kwaliteitsrestaurants

Gemeente	Aantal potentiële klanten uit Westerveld	Als percentage van alle potentiële klanten uit Westerveld
Zwolle	5.900	30,6%
Steenwijkerland	4.500	23,5%
Meppel	2.000	10,4%
Heerenveen	1.300	6,5%
Skarsterlân	900	4,8%
Hoogeveen	900	4,6%
Opsterland	700	3,4%
De Wolden	500	2,5%
Smallingerland	500	2,5%
Noordoostpolder	400	2,1%
Epe	400	1,8%
Ooststellingwerf	200	0,9%
Ommen	100	0,6%
Harderwijk	100	0,5%
Elburg	100	0,5%
Nunspeet	100	0,5%
Hardenberg	100	0,5%
Tynaarlo	100	0,4%
Coevorden	100	0,4%
Aa en Hunze	100	0,4%
Lemsterland	100	0,4%
Leeuwarden	100	0,4%
Sneek	100	0,3%
Groningen	< 100	0,2%
Noordenveld	< 100	0,2%
rest Nederland	< 100	0,1%

Bron: Atlas voor gemeenten

Kaart 2.9 Bijdrage per gemeente aan de beschikbare culinaire aanbod voor de inwoners van Westerveld

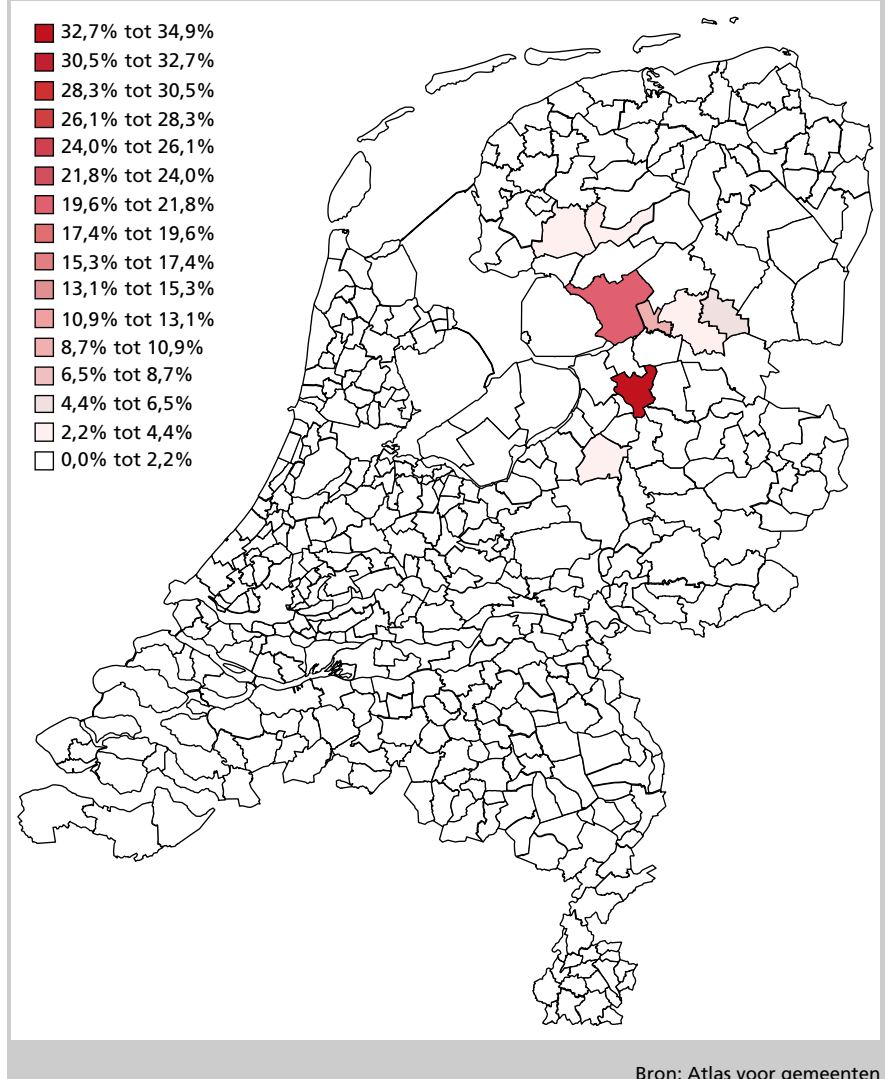

Tabel 2.10 De regionale oriëntatie van de inwoners van Meppel voor het bezoeken van kwaliteitsrestaurants

Gemeente	Aantal potentiële klanten uit Meppel	Als percentage van alle potentiële klanten uit Meppel
Zwolle	11.200	34,9%
Steenwijkerland	6.800	21,3%
Meppel	3.500	10,9%
Hoogeveen	1.600	5,1%
Skarsterlân	1.400	4,3%
Heerenveen	1.300	4,0%
Epe	1.200	3,9%
De Wolden	900	2,8%
Opsterland	700	2,1%
Noordoostpolder	400	1,3%
Smallingerland	400	1,2%
Nunspeet	400	1,2%
Harderwijk	300	1,1%
Ommen	300	0,9%
Hardenberg	300	0,9%
Elburg	300	0,8%
Coevorden	200	0,7%
Apeldoorn	100	0,4%
Ooststellingwerf	100	0,3%
Lemsterland	100	0,2%
Sneek	100	0,2%
Aa en Hunze	100	0,2%
Tynaarlo	100	0,2%
Groningen	100	0,2%
Borger-Odoorn	100	0,2%
rest Nederland	< 100	< 0,1%

Bron: Atlas voor gemeenten

Kaart 2.10 Bijdrage per gemeente aan de beschikbare culinaire aanbod voor de inwoners van Meppel

Tabel 2.11 De regionale oriëntatie van de potentiële middelbare schoolleerlingen uit Westerveld

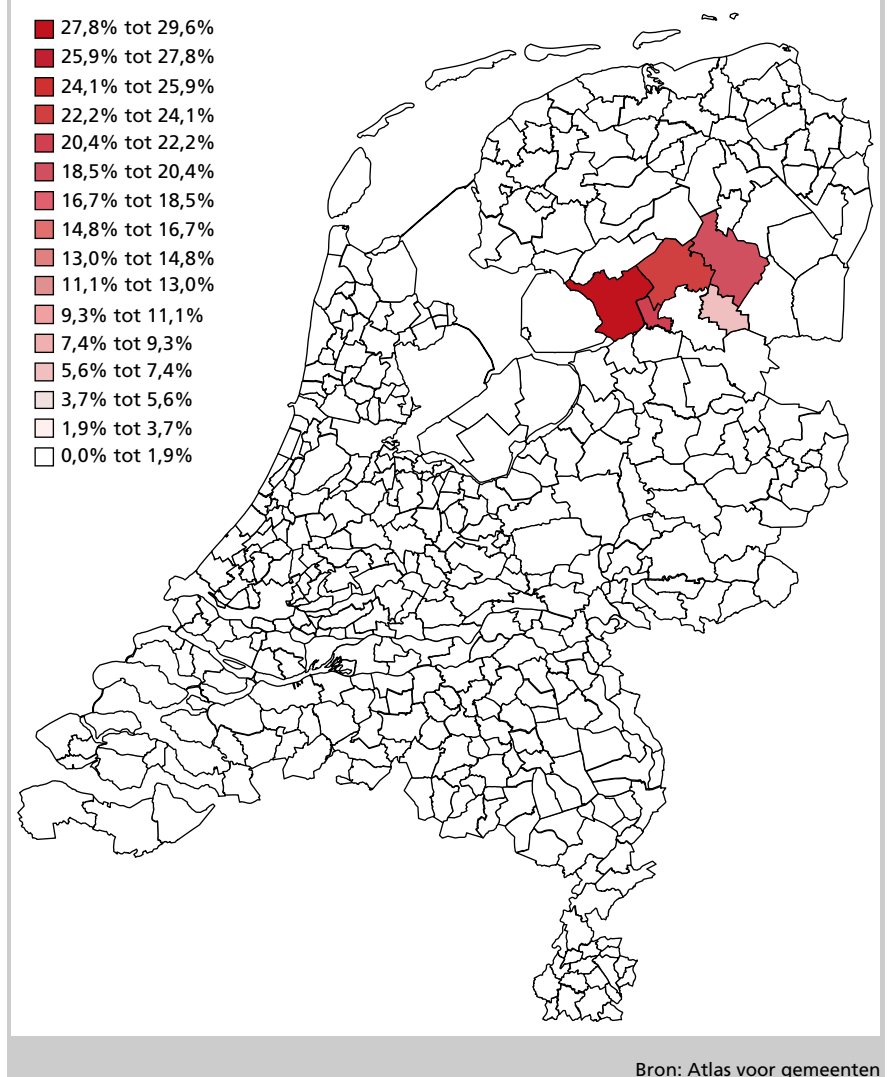
Gemeente	Aantal potentiële leerlingen uit Westerveld	Als percentage van alle potentiële leerlingen uit Westerveld
Steenwijkerland	300	29,6%
Westerveld	230	22,3%
Meppel	220	21,9%
Midden-Drenthe	200	19,4%
Hoogeveen	60	5,8%
Weststellingwerf	< 100	0,5%
Staphorst	< 100	0,2%
Ooststellingwerf	< 100	0,1%
Assen	< 100	0,1%
Opsterland	< 100	0,1%
rest Nederland	nihil	nihil

Bron: Atlas voor gemeenten

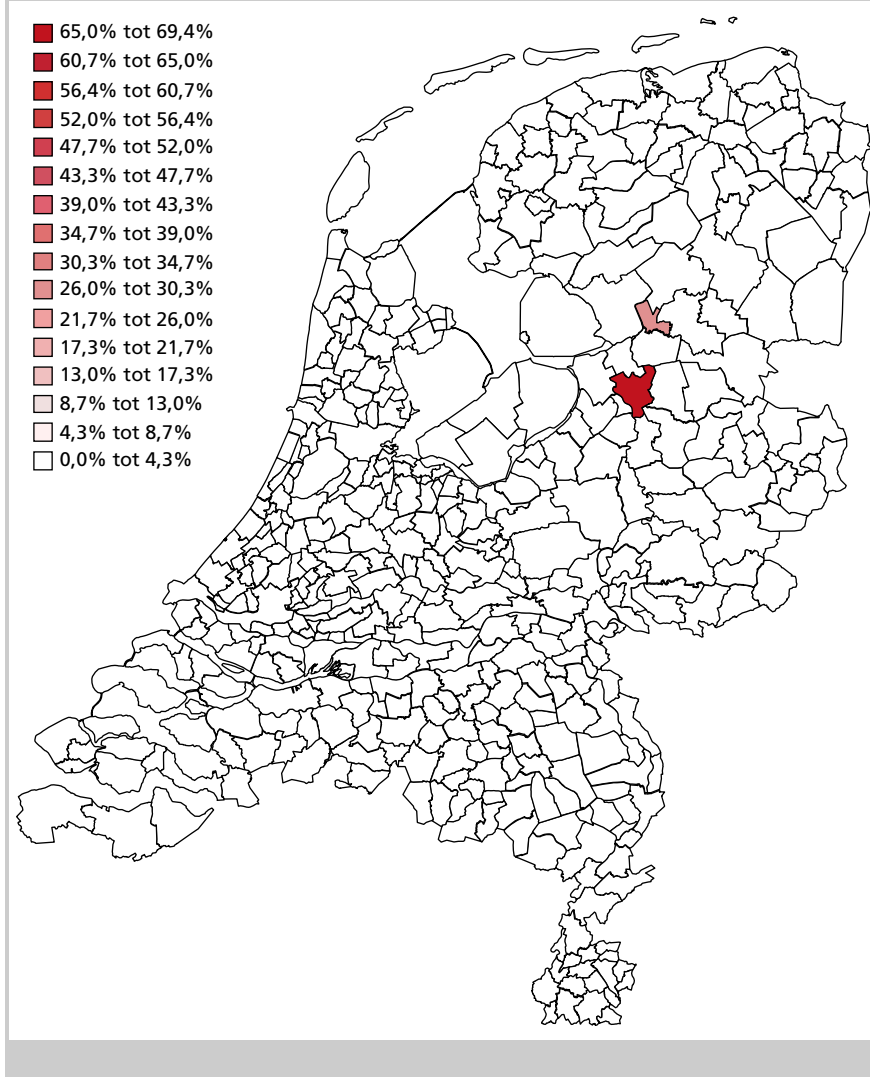
Tabel 2.12 De regionale oriëntatie van de potentiële hbo-studenten uit Westerveld

Gemeente	Aantal potentiële studenten uit Westerveld	Als percentage van alle potentiële studenten uit Westerveld
Zwolle	800	69,4%
Meppel	300	27,5%
Leeuwarden	< 100	1,3%
Assen	< 100	1,2%
Emmen	< 100	0,6%
rest Nederland	< 100	0,1%

Kaart 2.11 Bijdrage per gemeente aan de beschikbare scholen (voortgezet onderwijs) voor de jongeren in Westerveld

Kaart 2.12 Bijdrage per gemeente aan het beschikbare hbo-onderwijs voor studenten uit Westerveld

Tabel 2.13 De regionale oriëntatie van de potentiële middelbare schoolleerlingen uit Meppel

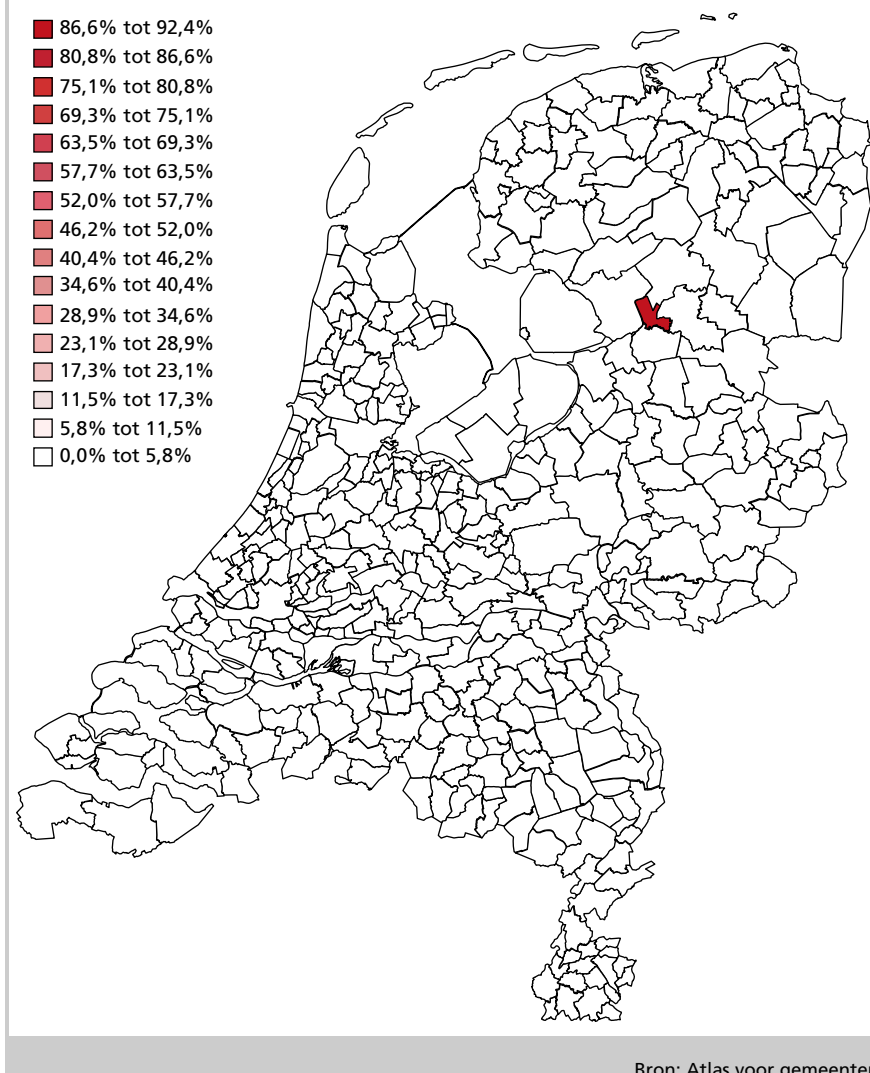
Gemeente	Aantal potentiële leerlingen uit Meppel	Als percentage van alle potentiële leerlingen uit Meppel
Meppel	1.690	92,4%
Staphorst	100	5,7%
Steenwijkerland	30	1,7%
Zwolle	< 100	0,1%
Hoogeveen	< 100	0,1%
rest Nederland	nihil	nihil

Bron: Atlas voor gemeenten

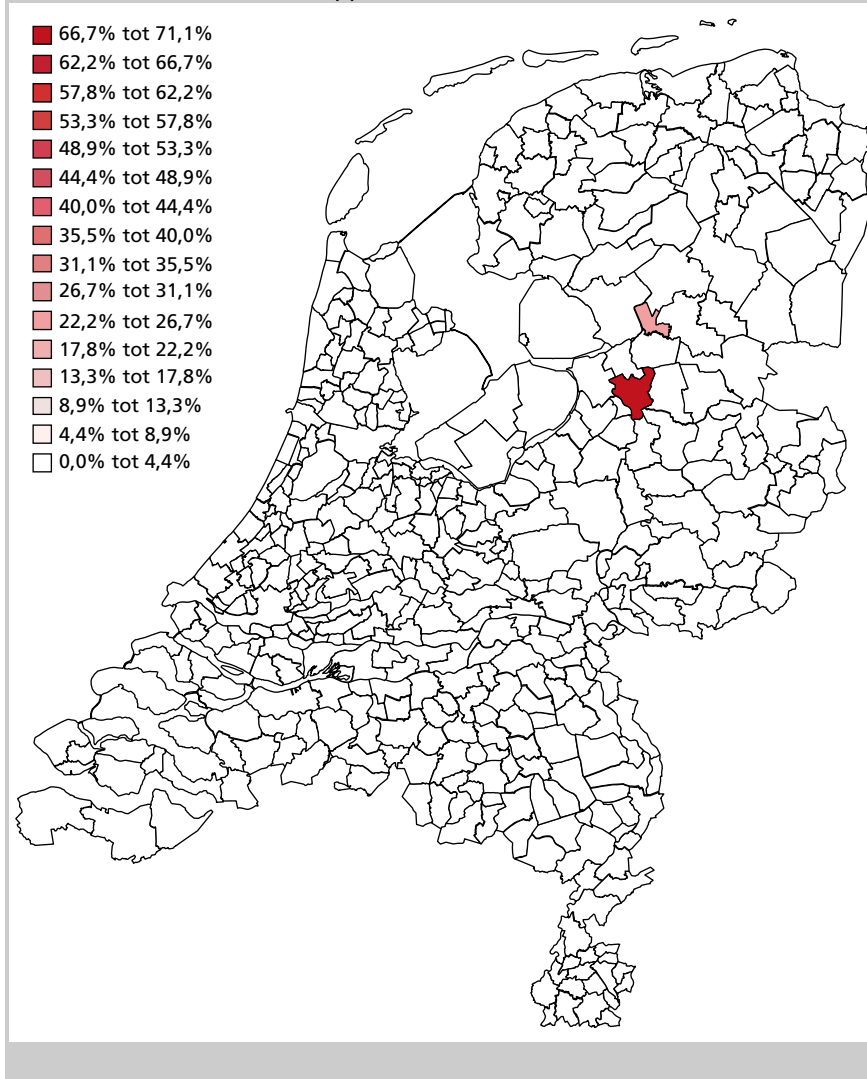
Tabel 2.14 De regionale oriëntatie van de potentiële hbo-studenten uit Meppel

Gemeente	Aantal potentiële studenten uit Meppel	Als percentage van alle potentiële studenten uit Meppel
Zwolle	1.700	71,1%
Meppel	600	26,4%
Emmen	< 100	1,0%
Assen	< 100	0,6%
Leeuwarden	< 100	0,4%
Hardenberg	< 100	0,3%
Apeldoorn	< 100	0,2%
rest Nederland	< 100	0,1%

Kaart 2.13 Bijdrage per gemeente aan de beschikbare scholen (voortgezet onderwijs) voor de jongeren in Meppel

Kaart 2.14 Bijdrage per gemeente aan het beschikbare hbo-onderwijs voor studenten uit Meppel

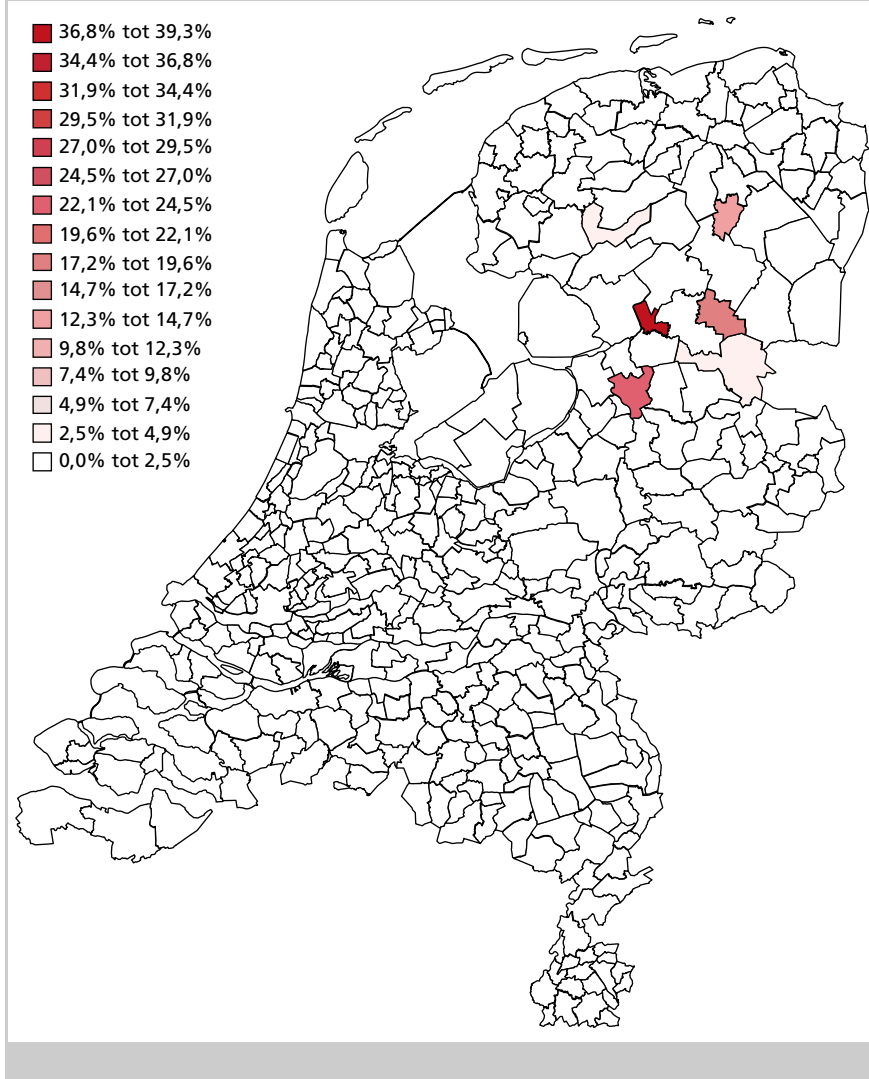
Tabel 2.15 De regionale oriëntatie van de inwoners van Westerveld voor ziekenhuiszorg

Gemeente	Aantal potentiële patiënten vanuit Westerveld	Als percentage van het totaal aantal potentiële patiënten vanuit Westerveld
Meppel	7.634	39,6%
Zwolle	4.474	23,2%
Hoogeveen	3.350	17,4%
Assen	2.503	13,0%
Heerenveen	506	2,6%
Hardenberg	506	2,6%
rest Nederland	303	1,6%

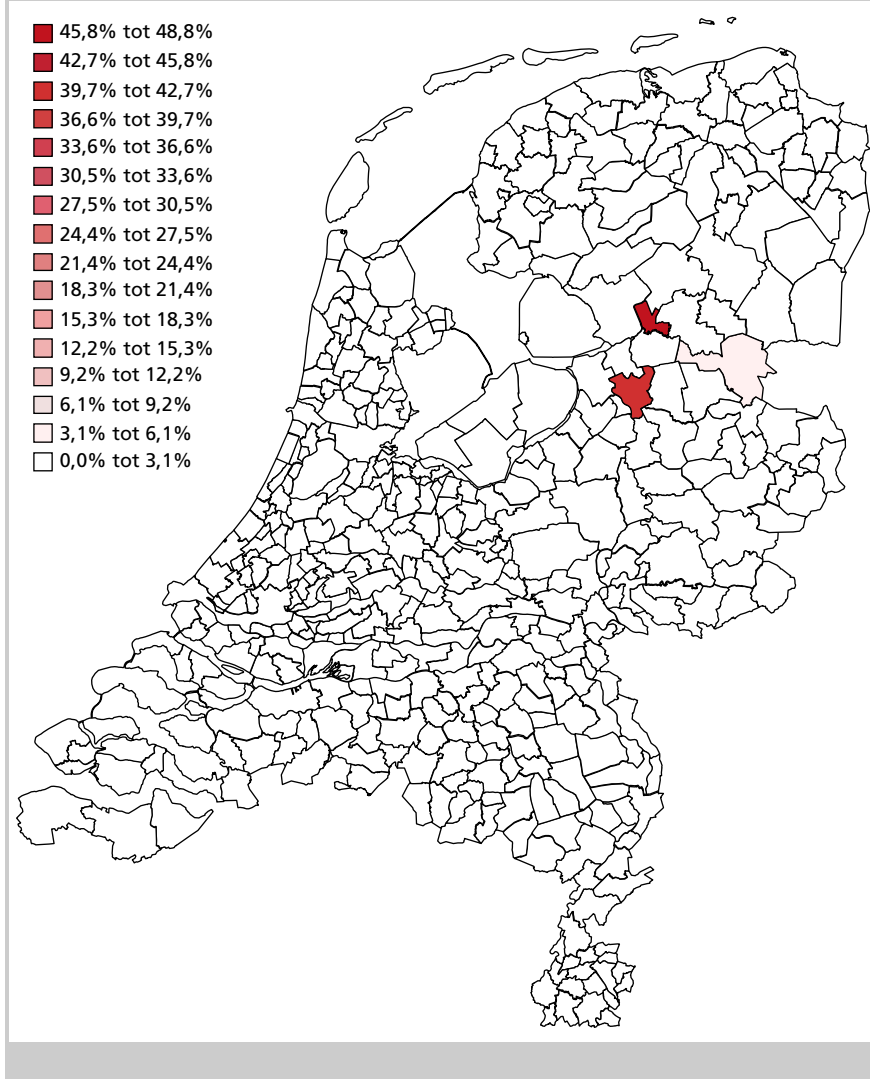
Tabel 2.16 De regionale oriëntatie van de inwoners van Meppel voor ziekenhuiszorg

Gemeente	Aantal potentiële patiënten vanuit Meppel	Als percentage van het totaal aantal potentiële patiënten vanuit Meppel
Meppel	15.800	49,3%
Zwolle	13.500	42,1%
Hardenberg	1.700	5,5%
Hoogeveen	900	2,9%
Heerenveen	< 100	0,1%
rest Nederland	< 100	< 0,1%

Kaart 2.15 Bijdrage per gemeente aan het beschikbare zorgaanbod voor de inwoners van Westerveld

Kaart 2.16 Bijdrage per gemeente aan het beschikbare zorgaanbod voor de inwoners van Meppel

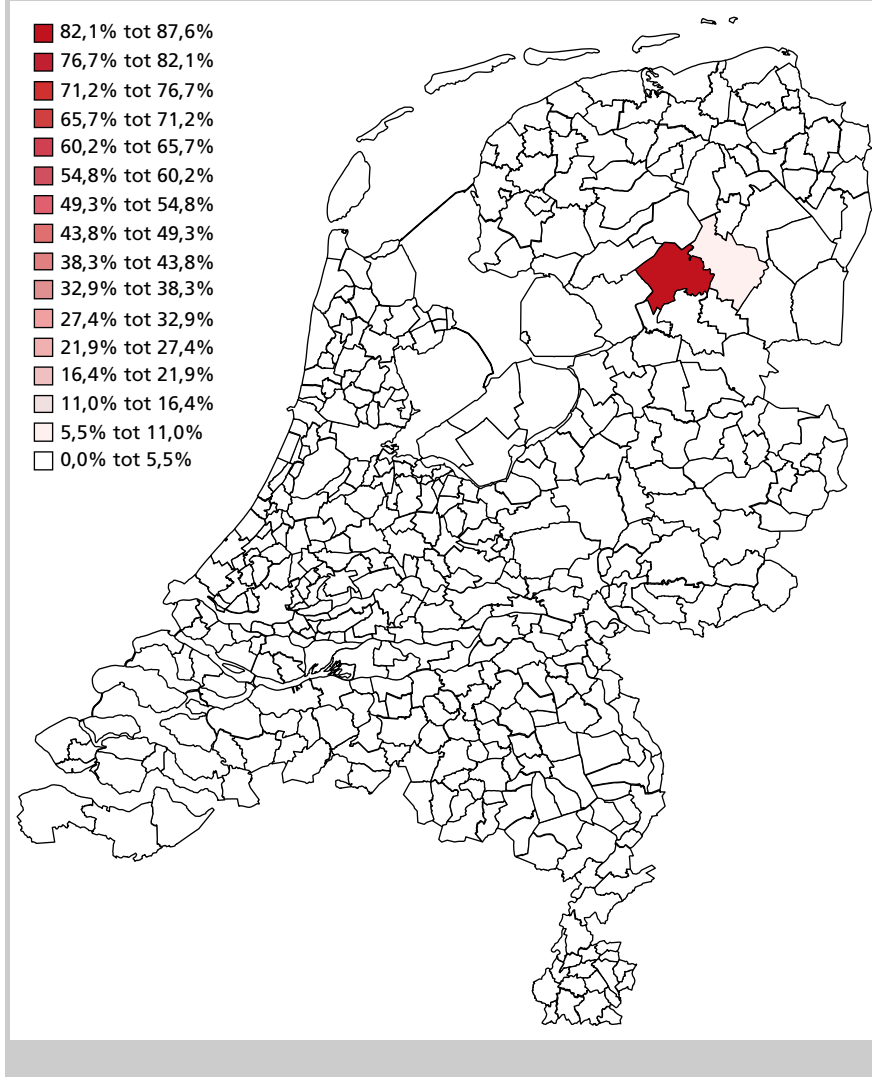
Tabel 2.17 De regionale oriëntatie van de inwoners van Westerveld voor natuurrecreatie

Gemeente	Aantal potentiële bezoekers	Als percentage van alle potentiële bezoekers in de gemeente
Westerveld	28.100	87,6%
Midden-Drenthe	1.900	6,0%
Ooststellingwerf	1.300	4,0%
De Wolden	400	1,4%
Steenwijkerland	200	0,7%
Hoogeveen	100	0,3%
rest Nederland	nihil	nihil

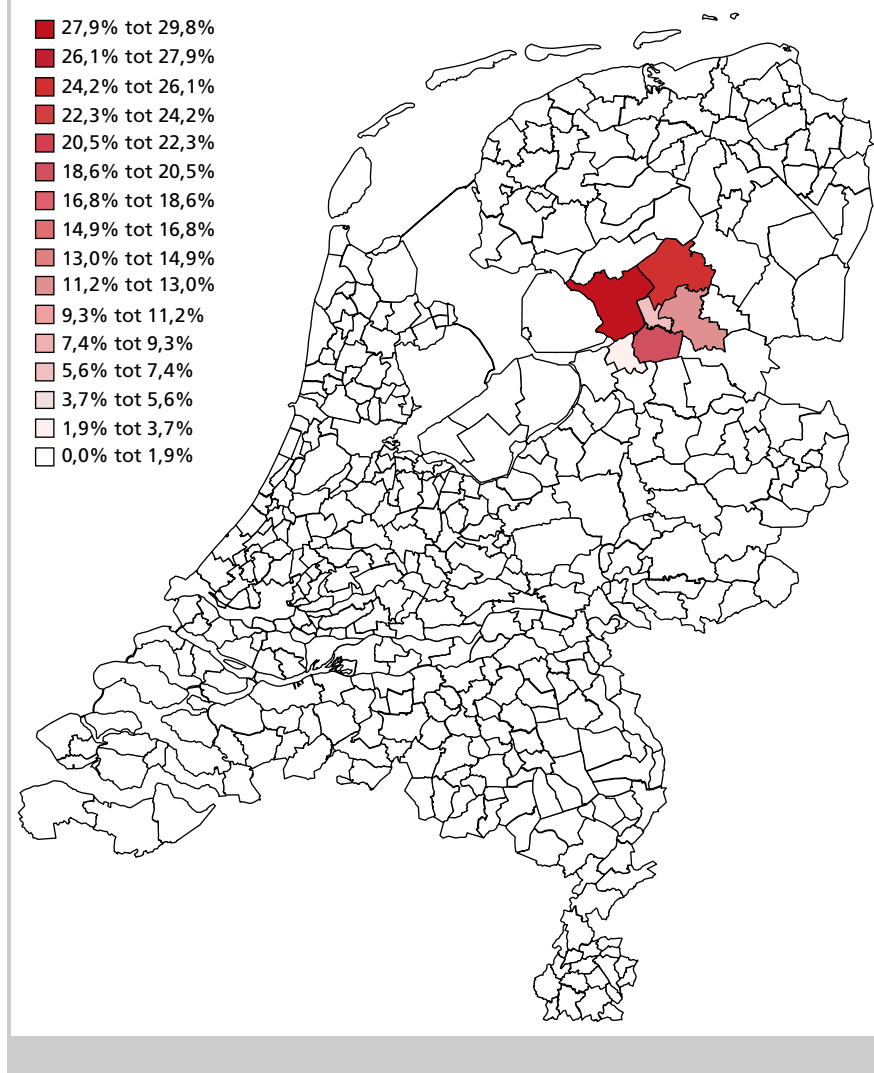
Tabel 2.18 De regionale oriëntatie van de inwoners van Meppel voor natuurrecreatie

Gemeente	Aantal potentiële bezoekers	Als percentage van alle potentiële bezoekers in de gemeente
Steenwijkerland	9.500	29,8%
Westerveld	8.300	25,9%
Staphorst	6.400	20,1%
De Wolden	3.700	11,4%
Meppel	2.200	6,8%
Zwartewaterland	800	2,6%
Hoogeveen	400	1,3%
Hardenberg	300	1,0%
Dalfsen	100	0,4%
Zwolle	100	0,4%
Weststellingwerf	100	0,3%
rest Nederland	nihil	nihil

Kaart 2.17 Bijdrage per gemeente aan de beschikbare natuur voor de inwoners van Westerveld

Kaart 2.18 Bijdrage per gemeente aan de beschikbare natuur voor de inwoners van Meppel

3 Afbakening

Op basis van de gevonden functionele relaties uit het vorige hoofdstuk wordt in dit hoofdstuk bepaald wat de optimale schaal voor regionale samenwerking zou kunnen zijn. Allereerst is daarvoor per voorziening bepaald welke stad voor een bepaald 4-positie-postcodegebied het meest verzorgend is. Het gebied wordt per voorziening toegewezen aan de stad die voor de meeste inwoners verzorgend is. Met deze methode voor de afbakening van gebieden is het niet nodig om een – altijd arbitraire – grenswaarde te bepalen: mensen in een bepaald gebied zijn of het meest op de eigen gemeente aangewezen of op een andere gemeente. Een tussenweg is er niet.

Het tussenresultaat daarvan is een optimale gebiedsafbakening per thema. Inwoners van verschillende woonlocaties bleken op basis van het zoekmodel uit het vorige hoofdstuk vaak niet van één, maar van meerdere centrumgemeenten ‘gebruik te maken’. Die centrumgemeente kan per functie verschillen. Die niet-exclusiviteit maakt het eigenlijk onmogelijk – of in elk geval conceptueel onjuist – om één gebied voor lokaal en regionaal bestuur af te bakenen. Eigenlijk zouden gemeenten per beleidsveld functionele samenwerkingsverbanden moeten zoeken, gebaseerd op de werkelijke verzorgingsgebieden van een bepaalde voorziening, zoals de Commissie Montijn ooit voorstelde.³

Dat leidt echter tot allerlei coördinatieproblemen, én een gebrek aan democratische controle. Daarom zal het in de praktijk wel degelijk wenselijk zijn om nieuwe gebieden af te bakenen. Dat is ook goed mogelijk, want de optimale geografische schaal voor lokaal beleid kan weliswaar per thema verschillen, maar toch blijken de gebiedsgrenzen voor de meeste thema’s ook weer niet heel erg veel van elkaar te verschillen. De omvang van de arbeidsmarkt, de woningmarkt en de reikwijdte van verschillende publieke voorzieningen blijken vaak juist opmerkelijk goed samen te vallen. Dat is ook niet zo raar, want mensen kiezen een woonplek van waaruit ze hun werk goed kunnen bereiken, én waar goede voorzieningen in de buurt zijn.⁴ Omdat veel mensen gaan wonen in de buurt van werk en voorzieningen bestaat haast vanzelfsprekend een belangrijke relatie tussen de verschillende beleidsterreinen.

³ WRR, 1990: Van de stad en de rand (SDU Uitgevers, Den Haag).

⁴ G.A. Marlet, 2009: De aantrekkelijke stad (VOC Uitgevers, Nijmegen).

Daarom is een formule ontwikkeld om uiteindelijk te kunnen komen tot één optimale gebiedsafbakening. Een gebied is aan een bepaalde stad toegekend als die gemeente voor de meeste functies het vaakst verzorgend is voor dat gebied. De functies tellen daarbij niet allemaal even zwaar mee, maar zijn gewogen op basis van de bijdrage die de verschillende voorzieningen leveren aan de aantrekkingskracht van een gemeente.⁵ Werk telt dan voor 35% mee, natuur voor 15% en de stedelijke voorzieningen tezamen voor 50%, waarbij alle stedelijke voorzieningen afzonderlijk een gelijk gewicht krijgen. Op basis van deze formule kan elk gebied slechts aan één centrumgemeente worden toegekend (een exact gelijke score voor twee centrumgemeenten kwam nooit voor). Dat is de gemeente die voor het betreffende gebied het meest verzorgend is voor de verschillende functies, of omgekeerd (zoals in het geval van natuur, waarbij het gebied dan juist het meest verzorgend is voor een bepaalde centrumstad).

Op basis van dit criterium blijkt allereerst dat de gemiddelde oriëntatie voor werk, voorzieningen en recreatie van de inwoners van de gemeente Meppel voornamelijk uitgaat naar de eigen stad. Zoals uit hoofdstuk 2 bleek richten veel inwoners van Meppel zich voor wat betreft recreatieve voorzieningen zoals cultuur weliswaar in meerderheid op Zwolle, maar voor werk en dagelijkse voorzieningen als zorg en onderwijs is de eigen stad belangrijker dan Zwolle. Per saldo gaf dat (gegeven de genoemde wegingsfactoren) de doorslag, waardoor Meppel volgens deze analyse als zelfstandige centrumstad uit de bus komt.

De inwoners van de gemeente Westerveld zijn voor de genoemde functies in meerderheid aangewezen op de stad Meppel. Ook hier speelt Zwolle (maar ook Steenwijk en Hoogeveen) een belangrijke rol bij recreatieve voorzieningen, maar het belang van Meppel als werkgever, en het ziekenhuis en winkelaanbod in die stad, geven volgens het hier gehanteerde criterium de doorslag. Dat geldt echter niet voor alle delen van de gemeente Westerveld. Als de analyse op postcodeniveau wordt gebruikt om gebieden toe te wijzen aan een centrumstad, worden Diever en Dwingeloo niet aan de stad Meppel maar aan de stad Hoogeveen toegewezen (zie kaart 3.1).

De vraag is hoe praktisch die uitkomst is. Is het denkbaar dat Meppel samenwerkt, of samen gaat werken, met een deel van de gemeente Westerveld, terwijl het andere deel haar vizier op Hoogeveen richt? Of is het

⁵ G.A. Marlet, 2009: De aantrekkelijke stad (VOC Uitgevers, Nijmegen).

praktischer om op basis van deze kaart te bepalen in welke gemeente de meeste gebieden liggen die hoofdzakelijk een functionele relatie met Meppel hebben, en daar vervolgens mee samen te werken of samen te gaan? Als voor die laatste optie wordt gekozen zal de gemeente Westerveld zich bij Meppel en niet bij Hoogeveen aansluiten, zo blijkt uit kaart 3.2 die gebaseerd is op dezelfde analyse, maar dan op gemeenteniveau. Het grootste deel van die gemeente heeft namelijk een grotere functionele relatie met Meppel dan met Hoogeveen.

Uit dezelfde analyse blijkt overigens ook dat Steenwijk volgens het gehanteerde criterium niet als zelfstandige centrumstad mag worden gezien, maar dat het grootste deel van de gemeente Steenwijkerland voor werk en voorzieningen op Meppel, en niet op Steenwijk, georiënteerd is. Een uitzondering vormen de inwoners van Kuinre, die voor werk en voorzieningen in meerderheid op de stad Emmeloord zijn gericht.⁶

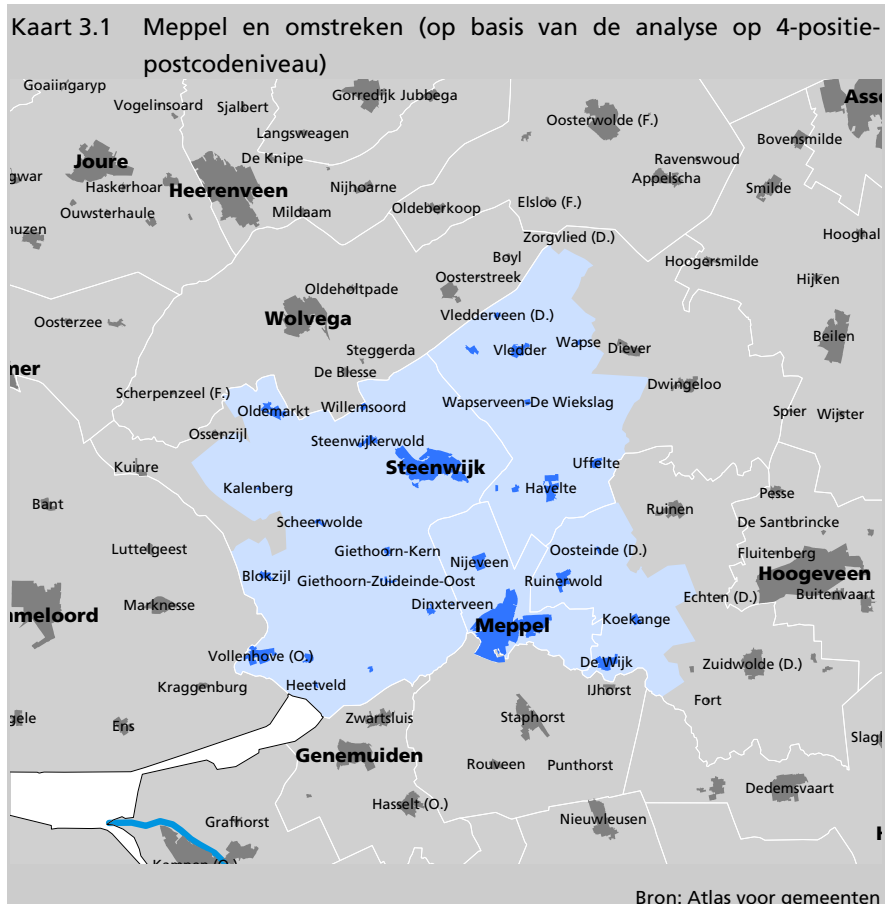
Opmerkelijk genoeg wordt Staphorst op basis van deze analyse aan Zwolle toegekend en niet aan Meppel. Ondanks het feit dat Meppel dichterbij ligt, geeft de grotere variëteit aan voorzieningen in Zwolle hier net de doorslag. Net, want het verschil is klein. Voor werk zijn meer inwoners van Staphorst op Meppel aangewezen dan op Zwolle (20% versus 15% van de beroepsbevolking in Staphorst). Dat geldt ook voor het voortgezet onderwijs (63% versus 30% van de jongeren in Staphorst). Bij de overige voorzieningen zijn volgens deze analyse de meeste inwoners van Staphorst echter op Zwolle aangewezen. Dat komt door het grotere en gevarieerdere aanbod in die stad. Op basis van de bovengenoemde weging geeft dat net de doorslag in het voordeel van Zwolle. Daarbij dient te worden benadrukt dat hier sprake is van een modelschatting. Historische padafhankelijkheid en sociaal-culturele verschillen die niet in de data tot uitdrukking komen kunnen ervoor zorgen dat de werkelijkheid hier van afwijkt.

Het ligt voor de hand dat de gemeenten Meppel, Steenwijkerland en Westerveld gaan samenwerken, of samengaan in een nieuwe gemeente. Voor dat gebied is de stad Meppel de centrale en verzorgende stad. De huidige gemeenten Westerveld en Steenwijkerland zijn daarvan voor werk en voorzieningen het meest afhankelijk. Die gemeenten zijn tegelijkertijd de belangrijkste leverancier van natuur en recreatiemogelijkheden voor de inwoners van de stad Meppel.

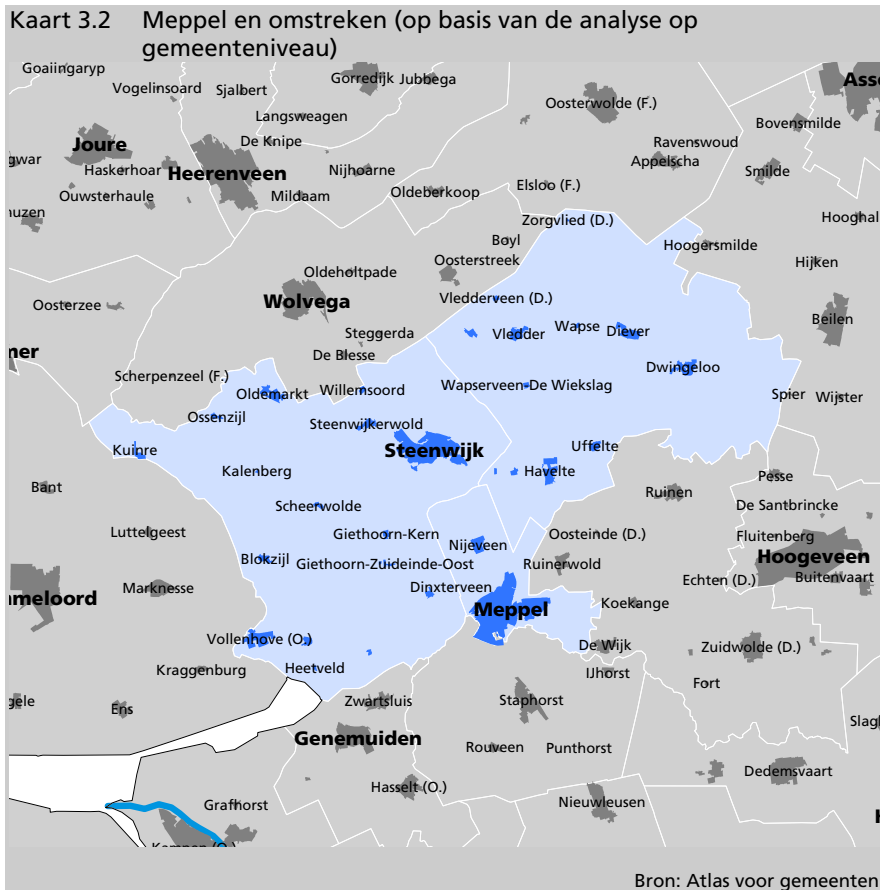
⁶ Zie ook de Regiofoto van de Noordoostpolder die binnenkort verschijnt.

Het gebied van 'Meppel en omstreken' zorgt naar verwachting voor een optimaal efficiënte schaal voor lokaal bestuur, sluit zo goed mogelijk aan bij feitelijke interacties en bestaande functionele verbanden, en brengt kosten en baten van (investeringen in) publieke goederen zoveel mogelijk in één hand.

Tabel 3.1 laat tot slot zien dat de regio 'Meppel en omstreken' kleiner is dan andere regio's in Nederland, en ook minder banen en inwoners kent. De regio is minder verstedelikt dan de andere regio's, en de inwoners hebben meer natuur en meer woonruimte tot hun beschikking dan de inwoners van andere regio's in Nederland. Bovendien zijn de inwoners van Meppel en omstreken minder vaak werkloos.

De oriëntatie van de bevolking van Meppel en Westerveld [Atlas voor gemeenten]

Tabel 3.1 Kenmerken van de regio Meppel en omstreken

	Meppel en omstreken	Gemiddelde overige regio's
Inwoners	95.157	301.103
Werkgelegenheid (banen)	37.010	141.575
Werkloosheid	3,80%	5,22%
Oppervlakte (in hectare)	66.136	74.325
Waarvan natuur	27%	11%
Bebouwingsdichtheid (woningen per hectare)	25	31
Gem. woonoppervlakte (in m ²)	127	115

Bron: Atlas voor gemeenten